

Online/Çevrimiçi Eğitimin Başarısını Etkileyen Faktörlerin Öğrenci ve Öğretmen Boyutunda Araştırma Sonuçları Işığında Gözden Geçirilmesi

A Review Of The Factors Affecting The Success Of Online/Online Education in The Light Of Research Results At Student and Teacher Dimensions

ÖZET

Korona virüs salgını sonrasındaki pandemi süreci, başta eğitim olmak üzere küresel boyutta pek çok sektöri etkilemiştir. Daha önce okullarında yüz yüze düzenli ders alan ve veren; fakat pandemi nedeniyle evde mahsur kalan milyonlarca öğrenci ve öğretmenin hayatını tamamen değiştirdi. Eğitim ve öğretim gibi aktif bir sürecin yeni boyutlarıyla öğrenci, öğretmen ve veli tanışmış oldu. Birçok ülkedeki eğitim sisteminde, eğitim ve öğretimi devam ettirebilmek adına çevrimiçi sınıflar açarak çeşitli platformlar üzerinden çevrimiçi eğitim uygulamalarını hayata geçirmişlerdir. Bu süreç eğitim ve öğretimin tüm paydaşları için yeni nesil teknolojik araçlarla adaptasyon sürecinde ifade etmektedir. Uzaktan eğitimin yaş grupları üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri üzerine yapılan araştırmalar ve değerlendirmeler yapılmış olup temel eğitim düzeyinde olan genç öğrencilerin özenetim ve otokontrol yönünden yeterli gelişime sahip olmadıkları gözlemlenmiştir. Eğitim sisteminde belirlenen buyeni süreçte velinin, öğrencinin özgür bir şekilde öğrenme ortamını belirlemesi, yaş grubuna uygun özgün kararlar almasını olumsuz yönde etkilemiştir. Eğitimin paydaşlardan olan velinin ön plana çıkmasının öğretmen ve öğrenci açısından dezavantajları, uzaktan eğitim sonrasında öğrenci velisinin bir numaralı iletişim kanalı olmasının zorlukları ile ilgili değerlendirmeler üzerinde durulmuştur. Yetişkin öğrenciler uzaktan eğitim sürecinde her ne kadar otokontrol ve özenetim konusunda olgunlaşmış olsalar da süreçteki boşlukları kullanmaları yönünde olumsuzluklara neden olmuştur. Hazırlanmış olan bu çalışmada da, eğitim sisteminin paydaşları olan öğretmenler ve öğrenciler için yeni bir deneyim olan online/çevrimiçi eğitim sürecinin bu iki kesim üzerindeki etkileri global örneklerle tartışılacak ve bu benzersiz deneyimin avantajları ve dezavantajları anlaşılmasına çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Online Eğitim, Pandemi, Covid-19, Koronavirüs, Başarı

ABSTRACT

The pandemic period after the Coronavirus outbreak has affected many sectors globally, especially education. The lives of millions of students and teachers who previously had regular face-to-face classes in schools have completely changed due to the pandemic. The active process of education and teaching has introduced new dimensions to students, teachers, and parents. In many countries' education systems, online classes have been opened and online education applications have been implemented through various platforms to continue education and teaching. This process also represents the adaptation process for all stakeholders of education and teaching with new generation technological tools. Research and evaluations have been carried out on the positive and negative effects of distance education on age groups, and it has been observed that young students at the primary education level do not have sufficient development in self-regulation and self-control. In this new process determined in the education system, the parent's ability to freely determine the learning environment and make original decisions appropriate for the age group has negatively affected. The disadvantages of the parent coming to the forefront in education for the teacher and student, and the difficulties of the student's parent being the number one communication channel after distance education have been emphasized. Although adult students have matured in self-regulation and self-control during the distance education process, it has caused negative consequences for them to use the gaps in the process. In this study, the effects of the online education process, which is a new experience for teachers and students, on these two groups will be discussed with global examples, and the advantages and disadvantages of this unique experience will be understood.

Keywords: Online Education, Pandemic, Covid-19, Coronavirus, SuccessThe

GİRİŞ

2019 yılı aralık ayıyla birlikte ilk vakları ortaya çıkmamaya başlayan COVID -19 tehdidi Ocak 2020 ile birlikte tüm dünyayı etkisi altına almaya başlamıştır. COVID-19 salgını solunum yolu hastalıklarının beraberinde getirmiş ve hızla yayılarak ciddi bir tehlike haline gelmiştir. Ülke genelinde kademeli olarak okullar, toplu yaşam alanları ve işyerleri tedbir amaçlı kapatılmış ve süreç kontrol altında tutulmaya çalışılmıştır. Virüsün yayılım hızını azaltmak için alınan önlemlerden biri olan eğitim ve öğretime ara verilmesi olmuştur. Yaşanan bu durum karşısında birçok öğrencinin bu süreçten etkilenmesine neden olmuştur. Ülkeler eğitim ve öğretim sürecinde yaşanan kaybı en aza indirmek için çevrimiçi eğitim sürecine hızlı bir giriş yapmak durumunda kalmışlardır. Özellikle daha önce çevrimiçi eğitim programları konusunda

Özge Akbal¹

How to Cite This Article

Akbal, Ö. (2023).
"Online/Çevrimiçi Eğitimin Başarısını Etkileyen Faktörlerin Öğrenci ve Öğretmen Boyutunda Araştırma Sonuçları Işığında Gözden Geçirilmesi", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 9(71): 3417-3423. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.69053>

Arrival: 23 February 2023
Published: 31 May 2023

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Öğretmen., MEB, İstanbul, Türkiye

deneyimi olmayan birçok ülkede yeni sistemin adaptasyon sürecinde öğrenme kaybını bir problem alanı olarak gün yüzüne çıkmasına neden olmuştur.

Öğrenme sürecinin sosyal ağlar ya da eğitim platformları üzerinden gerçekleştirilmesi süreci çevrimiçi eğitim olarak adlandırılmaktadır. Online eğitim; video, sesli, görsel ya da yazılı iletişimle ve internet ağlarının desteklediği yazılımlar ile gerçekleştirilmektedir (Basilai ve Kvavadzade, 2020:1 ; Bakioğlu ve Çevik, 2020:111).Online eğitimde kullanılan akıllı telefon, tablet ve laptop gibi teknolojiler yoluyla materyaller her zaman ve her yerde ulaşılabilir hale gelmiştir.Mevcut teknolojik gelişmeler çevrimiçi eğitimin başarılı bir şekilde yürütülmesi için gerekli alt yapıyı sağlayabiliyor gözükse de toplumsal yapıya ilişkin eşitsizlikler dahilinde herkesin çevrimiçi eğitim olanaklarından eşit olarak faydalanmasının beklenmesi yanlış olacaktır. Yüz yüze eğitimde yaşanan eşitsizlik boyutlarına çevrimiçi eğitim ile farklı boyutlar eklendiği, bu durumun da çevrimiçi eğitimin başarısını tartışılır hale getirdiği söylenebilir.

Online eğitimin başarısı; öğrenci, öğretmen,veli, öğrenme süreci, yaşanan sosyo kültürel bölge ve mevcut teknoloji ile büyük oranda ilişkilidir. Her ne kadar uzmanlar tarafından çevrimiçi eğitimde öğrencilerin halihazırda online eğitim için yeterli olanaklara sahip olduğunu savunsalar da göz ardı edilmemesi gereken gerçekler vardır. Online eğitimin öğrenme özgürlüğü ve eğitime daha aktif katılım yönündeki motivasyonu artırdığı ve What sap gibi uygulamaların yaygın olarak kullanımı sosyal eşitsizliği bir ölçüde azalttığı yönündeki savunular olsa da online eğitim sürecinin pek çok öğrenci açısından yetersiz kalmaktadır. Online eğitim ve sürecin kazanımlarının ve kayıplarının mukayesesidahakapsamlı incelenmesini gerekli kılacaktır.

Yapılan araştırmaların sonucunda çevrimiçi eğitime zorunlu ve hızlı adaptasyon sürecinin neden olduğu alt yapı, dijital araçlara erişim, dijital okuryazarlık vb. alanlardaki yetersizlikler; önceden var olan sosyo-ekonomik eşitsizliklerin çevrimiçi eğitime yansımaları ve yaş grupları dahilinde çevrimiçi eğitimin fayda düzeyi gibi unsurlar çevrimiçi eğitim sürecinin paydaşları üzerinde direkt etkili olan hususlar olarak sayılabilir. İlerleyen bölümlerde yukarıda bahsi geçen problem alanları ilgili araştırma sonuçlarıyla sunulacaktır.

ARAŞTIRMA SONUÇLARI IŞIĞINDA ONLINE EĞİTİM UYGULAMASININ ÖĞRENCİ VE ÖĞRETMENLERE YÖNELİK ETKİLERİNİN TARTIŞILMASI

Pandemi dönemimde eğitimin paydaşları olan öğrenci, öğretmen ve veliler sosyal ağlar aracılığıyla eğitim sürecini devam ettirmeye çalıştıkları bir süreç izlendi. Örgün öğretimdeki materyallerin hepsi sosyal ağlar üzerinden aktif olarak ve ya uygulamalı olarak göstermek mümkün olmadığından dolayı. Bu durum öğrenciler açısından bir dezavantaj niteliğinde olup eğitimin kalitesini düşürmektedir. Ayrıca online eğitimde coğrafya yine kader olup internete erişim sağlamayan pek çok çocuğun derse katılması zor olmuş, gecikmiş ve ders takibi yapamamıştır. Bu ve buna benzer pek çok coğrafi ve fiziki sorunlar eğitimin çocuklara doğru aktarılmasına engel olmuştur.

Örgün eğitim sisteminden ödev tekniğine çokça yer verilmesi öğrencilerin ders evdeki süre zarfında da ders çalışmasına teşvik niteliğindedir. Her ne kadar online eğitimde ödev gibi unsurlara yer verilse de kontrol mekanizmasını uygulamak zor olduğundan çok fazla detaya inilmemiş gösterimlik ödevler boyutunda kalmıştır. Eğitim ve iletişimde göz kontağı en önemli faktörlerden biri olup maalesef bu süreçte iletişim sadece teknolojik aletler aracılığıyla yapılmış ve doğrudan dönüt alımı sağlanamamıştır.

Online(Çevrimiçi) Eğitimin Öğrenciler Açısından Sonuçları

Online eğitim uygulamasının paydaşlar üzerindeki etkileri bir anlamda çevrimiçi eğitimin başarısının tartışılmasını gerekli kılmaktadır. Online eğitim sürecinin en dezavantajlı grubu olarak ilköğretim öğrencileri öne çıkmaktadır. Çünkü bu yaş grubu öğrenciler bu süreçte veli / öğretmen ilgi ve etkinliğine ihtiyaç duyarlar, velilerin onlara sağladıkları imkânlarla ve velilerinin dijital okuryazarlığına bağlıdır. Pandemi döneminde yaşanan en büyük sorunlardan biri develilerin yeterli teknolojik donanıma ve bilgiye sahip olmamasıdır. Özellikle küçük yaş grubu nispeten diğer yaş gruplarına göre dijital okuryazarlık noktasında daha deneyimsiz olup aile bireylerinin de teknoloji konusunda yetersiz olması eğitim sürecini ciddi anlamda olumsuz etkilemektedir. Benimsenen yeni eğitim modeli olan çevrimiçi eğitimde veli desteğinin bu denli önemli olması eğitimin paydaşı olan öğrenci velisine çok fazla yükümlülük düşmektedir. Fiziki çevre koşulları, ailelerin teknolojik materyal kullanımı seviyeleri ve yaş grubu gibi bir çok etken küçük yaş grubu öğrencilerinin yetişkin öğrencilere göre öğrenim sürenini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle çevrimiçi eğitim modelinde öğretmen, veli ve öğrencinin iş birliği içerisinde olabildikleri süre zarfında başarı sağlanabileceği söz konusudur.

Öğrenciler açısından çevrimiçi eğitim dahil olmak üzere tüm öğretim tiplerinin başarılı bir süreç olarak nitelendirilebilmesi çok boyutlu bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Konuyla ilgili yapılan araştırma bulguları sürecin başarısını etkileyen faktörler olarak; teknolojik alt yapı, dijital okur yazarlık, sosyo ekonomik faktörler ve yaş seviyesine bağlı olarak çevrimiçi eğitimin dizaynına ilişkin problemleri sıralamışlardır.

“Yaş” çevrimiçi eğitimin “başarı” noktasında değerlendirilmesi gereken önemli olgulardan biridir. Çünkü eğitim modeli her yaş grubu için farklı dizayn edilmesi gerektiği bilinmekte olup online eğitim modeli eğitim sürecindeki çocukların yaş gruplarına göre tasarlanmaması başarısızlıkla sonuçlanmasına neden olacaktır. Yaş ve öğrenim düzeyinin online eğitimde paralel olarak başarının sağlanması sonucundan yola çıkarak; şartların eşit, materyallerin eksiksiz tamamlanması ve öğrenci, öğretmen ve veli iletişim kantağıyla birlikte istenilen başarıya ulaşılabilir.

Bu bağlamda öğrenme için gerekli bir ön koşul ve eğitimin önemli bir parçası olarak kabul edilen *öğrenci katılımı* hakkında da düşünmek gerekir. Öğrenci katılımı online eğitim deneyiminin ve başarısının önemli bir göstergesidir. Bu kavram; öğrencilerin iyi bir performans göstermek ve istenilen sonuçlara ulaşmak için gösterdikleri çabanın kalitesi olarak da tanımlanır (Dumford ve Miller, 2018; Sun ve Rueda, 2012’den aktaran Mingzhang vd, 2021:4). Araştırmalar, öğrenci katılımının öğrencilerin akademik başarısını, öz saygısını, öğrenme motivasyonunu ve memnuniyetini artırdığını göstermektedir (Appleton vd, 2008; Hew, 2016; Lam vd. 2012’den aktaran Mingzhang vd, 2021:4). Öğrencinin derse aktif katılımı öğrenme sürecinde olumlu bir dönüt olmakta ve öğrenci için hem istek hem de odak niteliği taşımaktadır. Öğrenciler online eğitim sürecinde akran grupları ile aynı platformda da bulunmakta olması durumunda motivasyon sürecini olumlu etkileyecektir. Öğrencilerin online derslerde aktif olarak katılım sağlamaları öğrenme sürecini olumlu etkilemektedir. Online eğitime bazı öğrenciler için yaşanan izolasyon süreci, okul bırakma, yer değişikliği vb. durumlara eğitime katılım oranının düşmesi ve akran grupları içerisinde motivasyon kaybına neden olacaktır. Online eğitimde arkadaşları ile aynı platformda yer almak ve onlarla sosyal bağ kurmak etkileşim için önemli faktörlerden biridir. Öğrenciler arası etkileşim ve öğrenci – öğretmen etkileşimi derse katılım oranını yükseltecek ve öğrencilerin ders sürecinden kazanımlı ayrılmasını sağlayacaktır. Aktif öğrenci, öğretmen ve ders materyallerinin sağlandığı online eğitim modeli başarı ile sonuçlanacaktır.

Online eğitimdeki başarıyı, öğrencilerin eğitim çabasında ısrar etmelerine neden olan *içsel kontrol odağı* (Rotter, 1989) bağlamında da düşünmek gerekir. Yaş gruplarının derse odağı ve ders konusunda isteklilik durumu düşünülecek olursa küçük yaş gruplarının ders çalışmaya daha istekli oldukları gözlemlenmektedir. Özellikle daha büyük yaş grubu öğrenciler daha az istekli ve özensizdir. Öğrencilerden derslerden olumlu dönüt almak isteyen öğretmenler ders saatlerini daha kısa tutarak sık sık ara vermesi olumlu bir etken olacaktır. Ders konularının kademeli, bölünerek anlatılması ve tekrarlardan yararlanılması online eğitim sürecini pozitif etkileyecektir. Bu değerlendirmeler K-12 seviyelerinde uzaktan eğitimin dikkatli bir şekilde tasarlanması ve öğretilmesi gerekliliğini tekrar hatırlatmaktadır. Benzer şekilde Cavanaugh da (2007) genç öğrencilerin, yetişkin öğrencilere göre daha fazla denetime, daha az ve daha basit talimatlara ve daha kapsamlı bir pekiştirme sistemine ihtiyaç duyacaklarından bahsederek (Cavanaugh, 2004:7) online eğitimin tasarlanması konusuna dikkat çekmiştir.

Online eğitimde ilköğretim düzeyindeki çocukları denetleme mekanizmasının olmaması onları özgün okullardan ayıran bir özerklik niteliğindedir. Yüksek öğrenime ulaştıklarında, çoğu yetişkin bir dereceye kadar özerklik kazanır bu nedenle online eğitim gibi birebir kontrolün olmadığı ortamlarda ilköğretim gibi genç öğrencilerin yetişkin desteğine ihtiyaçları vardır. Yetişkin öğrencilerin kavramlar ve meta-biliş ile ilgili konulara ve nasıl öğreneceklerine daha uzman bir yaklaşım sergileyebiliyorken, genç öğrenciler kılavuza gereksinim duyarlar. Bu noktada online eğitim öğretmenlerinin, çocukların otokontrol edinmeleri ve özerk öğrenme beceri kazanmalarına yardım etmede usta olmaları beklenir (Cavanaugh, 2004:6). Fakat çevrimiçi eğitim, öğrencileri öğrenme kontrolünü ele almaya teşvik eden ve öz düzenlemenin geliştirilmesini sağlayan görevleri kendi başlarına deneme şansı veren bir yapısı da vardır. Yüz yüze sınıflara kıyasla, çevrimiçi ortamların daha az denetlenen, öğrencilere öğrenme süreçlerini yönetmeleri için daha fazla özerklik sağlayan ve onları öğrenme materyallerini seçmeye teşvik eden (Chiu, 2021:13) bir öğretim tipi olduğu ele alındığında bunun genç öğrencilerin özerkliklerini geliştirme noktasında katkı sağlayacağı değerlendirilebilir. Nitekim Hendersen ve Romeo (2015) da dijital teknolojilerin, öğrencileri daha aktif ve güçlü katılımcılar olarak özgürlükçü düşüncelerini geliştirebildiğini ve öğrenme aktiviteleri ile arasındaki bağlantıyı güçlendirerek eğitimi daha verimli hale getirebildiğinden bahsetmişlerdir (Henderson ve Romeo, 2015’den aktaran Alper, 2020:64).

Kent ve kırsalda yaşayan bireylerin internete erişimi eşit şartlarda olmadığını göz önünde bulundurmak gerekir. Kırsalda yaşamaktan eğitim sürecinde dezavantajlı grup olan ilköğretim öğrencileri için belirleyici olan etkenlerdendir. Daha önce de belirtildiği üzere toplumsal eşitsizlikler ve coğrafi şartlar pandemi dönemi daha da derinleşmiştir. Örneğin Carrillo ve Flores’in (2020) çalışmasında evinde bilgisayar-internet olmayan öğrencilerde yüz yüze eğitime göre gerileme olduğu tespit edilmiştir (Balaman ve Tiryaki, 2021:76). Balaman ve Tiryaki (2021) de çalışmalarında dijital araçlara erişim eşitsizliğini uzaktan eğitimin etkinliğinde farklılıklar yarattığı ifade edilmiştir. Öğrenme ortamlarını ailenin başka üyeleriyle paylaşmak durumunda

kalan, tablet, telefon vb dijital cihazlara erişemeyen, veliler tarafından yeterli düzeyde bir ortam ayarlanamayan öğrenciler için online eğitim sürecinin pozitif sonuçlarından bahsetmek zordur. Yaşaroğlu ve Gelmez'in (2021) online eğitimin ilköğretim öğrencileri üzerindeki yansımaları üzerine yaptıkları araştırma bu değerlendirmeyi destekleyen sonuçlar üretmiştir.

Araştırmada; eğitim görülen alanın dizaynı ve ortamın diğer aile bireyleriyle paylaşılacak durumunda kalınmasının öğrencilerin dikkatlerini olumsuz etkileyebileceği tespit edilmiştir. 11 ve 12. sınıf öğrencileriyle yapılan diğer bir nitel araştırmanın dijital araçlara erişimin online eğitim sürecini sekteye ugratmasıyla ilgili ürettiği sonuçların bu noktada değerlendirilmesi faydalı olacaktır. Yapılan bu araştırmada teknolojik araçlara erişim noktasında her öğrencinin aynı imkânlar sağıp olmadığı bir katılımcının *“Derslere katılmak için tablet kullanıyorum ama ilk 2 hafta derslere katılmakta çok zorlandım. Hatta çoğu derse tabletim ve internetim olmadığı için giremedim.”* ve diğer bir katılımcının *“Uzaktan eğitim derslerine girebilmek için evde sadece bir tane bilgisayar vardı amabizim evde derse girmesi gereken 3 öğrenci var dolayısıyla ilk ay telefonlarla idare ettik daha sonra ailem mecburen taksitle bir bilgisayar ve bir tablet aldı.”* ifadesiyle örneklendirilmiştir (Kocaman ve Ersoy, 2021:232). Çelik ve Şahin (2020) de; sosyoekonomik olarak dezavantajlı ailelerin çocuklarına yeterli dijital ve fiziki imkân sağlama, onlara destek olma noktasında yetersiz kaldıklarını vurgulamışlardır. Patricia (2020) da ulaşabilirliğin internet ya da teknolojinin ötesinde evde yaşayan kişi sayısı gibi öğrenciye sağlanan fiziki imkanları da ifade ettiğini ve bu imkanların konsantrasyon seviyeleri ve eğitimsel araçlara ulaşabilmeyi doğrudan etkilediğini belirtmiştir.

Hermantovd'nin (2021) uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları üzerine yaptıkları ve çevrimiçi eğitimin sosyal mesafelere bağlı eşitsizlikleri gidermede ve öğrencilerin daha etkin bir ifade tarzı sergileyebilmelerini sağlamada faydaları sıraladıkları araştırmada bu pozitif sonuçların yanı sıra öğretmenlerin dijital okuryazarlığının az olması, deneyimleri, disiplin eksikliği, uzun ders saatleri ve ortama ilişkin dezavantajlar gibi nedenlerle öğrenciler mental ve fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu bulmuşlardır. Çelik ve Şahin (2020) de, salgın ve hastalık nedeniyle öğrencilerin online dersleri takip etme motivasyonlarının azaldığını, bazı öğrencilerin teknolojik alt yapı ve ev ortamı nedeniyle dersi takip etmekte zorlandıklarını ve bu durumun öğrenme kaybını tetiklediğini belirtmişlerdir.

Pandemi döneminde uzaktan(çevrimiçi) eğitim modelinin tercih edilmesinin asıl nedeni okul çağındaki bireylerin eğitimle olan bağına devam ettirmek ve eğitimin sürecinin devamlılığını sağlamaktır. Fakat fiziki şartlar, toplumsal eşitsizlikler, yaşanan bölge, maddi imkansızlıklar vb bir çok faktör eğitime erişimde de fırsat eşitliğinin olmadığını gösterdi. Online eğitim programına canlı olarak bağlanamayan öğrencilerin çoğunlukta olduğu pek çok derste verimlilik çok düşük olmuş ve uzaktan eğitimin azizliğine uğramıştır. Uzaktan eğitimle öğrencilerin öğrenme kayıpları azaltılmak istense de eşitsizlikler belli bir kısım için dezavantaj olmaya devam etmektedir. Özellikle eğitim sistemimizde kız ve erkek çocuklarına tanınan imkanların eşitsizliği aynı şekilde sosyal online eğitimde de söz konusudur. Örgün öğretimde yaşanan eşitsizlikler aynı şekilde online eğitimde de imkansızlık olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tüm bu araştırma sonuçları ilköğretim öğrencilerinin veli ve öğretmenlerin kırılganlıklarını paylaşma, ilgi ve desteğine bağımlı olma, teknolojik alt yapı, dijital okuryazarlık vb yönlerden diğer yaş gruplarına göre daha dezavantajlı bir pozisyona sahip olduklarını göstermektedir. Öğrencilerin ilgi ve destek noktasında bağımlı oldukları bir diğer paydaş olan öğretmenlerin online eğitim ile ilgili yaşadığı sorunların üzerinde durmak bu noktada online eğitim uygulamasının profiline ulaşma ve revizyonu için faydalı görünmektedir. Bu nedenle bir sonraki bölümde; bu alanda yapılmış araştırma sonuçları ışığında öğretmenler yönüyle bir tartışma yapılacaktır.

Uzaktan Eğitime Yönelik Öğretmen Değerlendirmeleri

Uzaktan eğitim hem öğrenci hem de öğretmenlerin farklı fiziksel ortamlarda oldukları bir uygulama modelidir (National Center for Education Statistics [NCES], 2008, s. 1). Öğretmenler online eğitimin uygulayıcısı olarak ön plana çıkan paydaşlardır. Paydaşların online eğitime yönelik değerlendirmeleri, eğitim uygulamasının revize edilerek sürece dahil olan tüm kesimlerin fayda seviyesinin maksimizasyonu için önemli bulunmaktadır (Yadigar ve Yadigar, 2021:530). Bu nedenle bu bölümde öğretmenlerin online eğitim sürecine ilişkin değerlendirmelerini içeren araştırmalara atıfta bulunularak problem alanları belirlenmeye çalışılacaktır.

Online eğitim modelinde öğrenciler kadar öğretmenlerde başarı yakalama konusunda problemler yaşamaktadır. Öğretmenlerin, online eğitimin öğrencilerin üzerinde yarattığı başarısızlık konusunda değerlendirilmeleri iki noktada yoğunlaşmaktadır: toplumsal eşitsizlikler, temelli problemler ve yoğun/uzun çalışma saatleri gibi online eğitimin planlamasına yönelik eleştiriler. Hermantovd'nin (2021) araştırmasında da öğretmenlerin uzun ders saatleri ve online eğitime ilişkin yetersiz deneyimleri nedeniyle bitik ve bezgin hissettikleri bulgusu öne çıkmıştır. Taşkın ve Aksoy (2021) uzaktan eğitim hakkında öğretmen görüşlerine ulaşmak için gerçekleştirdikleri çalışmada benzer şekilde online eğitimin öğretmenlerin iş yükünü artırdığı ve internet

erişimi açısından sıkıntılar yaşandığı yönünde sonuçlara ulaşmışlardır. Minzhang vd. (2021) online eğitim sürecinde Çin'de neyin, nasıl öğretileceğine ilişkin bir belirsizliğin oluşmasının, öğretmenler ve öğrenciler açısından iş yükünün artmasına neden olduğunu ve eğitim ortamının eğitimin eşitliğini olumsuz yönde etkilediğini bulgulamışlardır. Alper'in (2020) araştırması kapsamında görüştüğü öğretmenler, uzaktan öğretim ortamının tasarlanması ve öğretim materyallerinin hazırlanması gibi faaliyetlerin yüz yüze eğitimden daha fazla zaman ve emek gerektirdiği, sınıf içinde uygulanabilen öğretim ve değerlendirme yöntemlerinin uzaktan eğitimde güçlükle uygulanabildiğini, ev ortamında ders işlemenin güçlüğü gibi olumsuz yönleri bildirmişlerdir. Melbourne Üniversitesi Eğitim Enstitüsü (MebourneGraduate School of Education) tarafından gerçekleştirilen ulusal araştırmada, ilk (% 68) ve orta öğretim öğretmenlerinin (%75) büyük bir bölümünün her hafta normal zamanlara göre 6 saat daha fazla çalıştıklarını ve hatta bazı öğretmenler için bu sayının 20 saati bulduğunu bulgulamıştır. Lau vd. (2022) öğretmenlerin refahlarının pandemi ile ilişkisini inceledikleri araştırmada da benzer şekilde araştırmaya katılanların %86.7'si gibi yüksek bir oranda çalışma saatleri ve koşulları nedeniyle stres yaşadıklarını bulgulamıştır. Yadigar ve Yadigar'ın (2021) araştırmasında; ders planlamalarına yönelik eleştirilerin veliler tarafından da yöneltildiğini göstermektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin bir bölümü (65'i) özellikle birden fazla online eğitim öğrencisi olan velilerin çakışan ders saatleri hakkındaki eleştirilerini iletiklerini bildirmişlerdir.

Öğretmenlerin istihdamı şekli (kamu ya da özel sektör) ve mesleki deneyimleri noktasında da dezavantajların şiddetinin farklılaştığı görülmektedir. Çelik ve Şahin (2020), uzaktan eğitime erişim ve eğitim faaliyetlerinde yaşanan güçlüklerin neler olduğu ve dijital eşitsizliklerin uzaktan eğitimi nasıl etkilediği üzerine yaptıkları çalışmada kamu okulu öğretmenlerinin özel okul öğretmenlerine göre uzaktan eğitime erişimde sürekli güçlük yaşadıklarını, bir kısmının zorunlu olmadıklarından ya da öğrenci için faydalı olmadığını düşündüğünden ders yapmadığını, veliler ve öğrenciler ile düzenli iletişim kurmadıklarını, velilerin gerekli dijital araçlara sahip olmadığı gibi bulgularla eğitimsel eşitsizliklerin pandemi sürecinde daha derinleştiği sonucuna varmışlardır. Taşkın ve Aksoy da (2021), öğretmenlerin mesleki deneyimleri arttıkça il merkezlerinde çalışma imkânına sahip olduklarını bunun da internet erişimi, teknolojik materyallerin temini noktasında mesleki kıdemi daha az olan öğretmenlere oranla daha avantajlı olduklarını bulgulamışlardır. Çelik ve Şahin (2020) de gerçekleştirdikleri araştırmada, öğretmenlerin dijital okuryazarlığının online eğitimin başarısını büyük oranda etkilediği sonucuna varmışlardır. Bunun üstesinden gelmek için derse aktif bir katılımın yani eğitimcilerin yaratıcılık bekledikleri belirtilmiştir.

Eğitim sisteminin hem uygulayıcı hem de düzenleyici pozisyondaki paydaşı olan öğretmenlerin uygulamaya yönelik eleştirileri tüm paydaşların sorunlarına işaret etmekte ve kapsamlı bir kavrayış sunmaktadır. Öğrenci ve veli paydaşlarının sorunlarını online eğitim pratikleri üzerinden kendi deneyimleri ile değerlendirme imkanına sahip öğretmenlerin görüşleri bu nedenle sistemin geliştirilerek daha etkin kılınması anlamında değerli bulunmaktadır.

SONUÇ VE TARTIŞMA

Tüm eğitim- öğretim metotlarının her bir paydaş için aynı sonuçları üretmesi, aynı oranda fayda sağlaması beklenemez. Yukarıda tartışıldığı üzere online eğitimin de kendine has avantaj ve dezavantajları vardır. Online eğitimde öne çıkan avantajların başında zaman ve mekân sınırlamasının ortadan kalkması böylelikle geniş kitlelerin bilgiye erişiminin sağlanması yer alır. Bunun yanı sıra öğrencilerin kesintisiz ve özgür bir şekilde öğrenmelerini olanaklı kılarak eğitim süreçlerini çeşitlendirerek zenginleştirdiği yönünde değerlendirmeler mevcuttur. Öğrenme modelinin online olması tüm öğrenciler için daha az maliyetle ve daha kolay ulaşılabilir bilgi niteliği taşıması avantajlarından birisidir. Fakat sunulun bu avantajlardan her bir öğrencinin eşit yararlanabildiğimalsef söz konusu değildir.

Tüm bu avantajlar kurumsallaşmış bir uzaktan eğitim uygulamasına yönelik değerlendirmelerdir. Fakat bazı ülkeler uzaktan eğitimin bu denli yaygın bir hale gelmesini pandemi sonrası dönemde, yok denecek kadar kısa bir sürede gerçekleştirilen adaptasyon ile deneyimlemişlerdir. Bu nedenle yukarıda belirtilen avantaj setlerinin zorunlu ve ani bir yöntem değişikliği deneyiminde yeniden değerlendirilmesinin doğru olacağı düşünülmektedir. Bai ve Gu (2022) da bu alanda yapılacak bir araştırma için toplanacak verilerin online eğitimin başında, ortası ve sonunda farklı sonuçlar verebileceğini bu durumun sürece aşına olmaya bağlı olarak değişeceğini bildirmişlerdir (Bai ve Gu,2022:1181). Hızlı karar verilen bu süreçte verilen hizmette bazı açıklıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Online eğitimde öğretmen, öğrenci ve veli organizasyon sürecinde yaşanan eksiklikler ve olumsuzlukların iyileştirilmesi adına çalışmalar yapılması başarıyı olumlu etkileyecektir.

Online eğitim sürecinde öğrenci ve öğretmenler için yaşanan en büyük problemlerden biri ise ders saatlerinin uzun olmasıdır. Teknolojik cihaz üzerinden online sınıf ortamı yaratılmaya çalışılmaktadır fakat öğrenciler

için bu ortamda ders işlemek ve odaklanmak sıkıcı ve odağın düşmesine neden olacaktır. bu nedenle ders saatleri öğrencilerin yaş gruplarına göre düzenlenmesi ve konuların kademeli olarak bölünmesi başarı olumlu etkileyecektir.

Yapılan araştırmalar hem genç öğrenci olarak adlandırılan ilköğretim öğrencileri hem de öğretmenler için toplumsal eşitsizliklerin pandemi sonrası çevrimiçi eğitim sürecinde derinleştiğini göstermektedir. Özellikle öğrencilerin hem veli hem de öğretmenlere bazı yönlerden bağımlı olmaları, eşitsizliklerin farklı boyutlar edinmesine neden olduğu söylenmektedir. Öğretmenler açısından da kırsal/kent temelinde istihdam bölgesi ve ani adaptasyon gerektiren bir uygulama nedeniyle planlamaya bağlı dengesizliklerin ortaya çıkması noktalarında eleştirilerin yoğunlaştığı görülmektedir. Kırsal ve kent arasındaki yaşanan eşitsizliklerin başlıca nedenlerinden birisi ilk olarak velilerin teknoloji konusunda yeterli bilgiye sahip olmamı ardından online eğitimin temel bileşeni olan internet erişimin sağlanamamasıdır. Daha önce de söylendiği üzere online eğitim uygulamasının zaman içerisinde daha yerleşik bir hal alması, bu uygulamalara yönelik okur yazarlıkların artması bu tip eleştirilerin şiddetini hafifletmesi beklenebilir. Ama toplumsal alana yönelik eşitsizlikler konusunda ve teknolojik materyal eksikliği konusunda daha kapsamlı, disiplinler arası adımların atılmasının gerektiği ortadadır. Bu ve buna benden imkansızlıklar eğitim sürecini olumsuz etkileyecek ve başarıyı yakalamak zorlaşacaktır.

Online eğitim birçok ülke gibi ülkemizde de aniden planlanan bir eğitim modelidir. Hazırsızlık yakalanmak ve bu konudaki deneyimsizliklerimiz olumsuz etki yaratmaktadır. Eğitimin baş aktörü olan iletişim pek çok öğrenci ve öğretmen arasında gerçekleşmemekte ve tüm öğrencilerin online eğitime aktif katılmaması başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Özellikle kırsal bölgelerde kız çocuklarının okula gitmesi desteklenmediği gibi online eğitim sürecinde de teknolojik aletlerle iç içe olması aile bireyleri tarafından desteklenmemiştir. Bu süreçte sadece öğrencilerle iletişim bağına sağlamak yeterli olmayacaktır. Bu tarz zihniyeti benimseyen kesimlerde velilerle iletişimde olmak kız çocuklarının eğitime katılım oranını yükseltecektir.

Bu araştırma kapsamında üzerinde durulan araştırma sonuçları, online eğitim sürecine yönelik eleştiriler ışığında revizyonların yapılması, bu yolla daha fazla kişiyi kapsayan ve daha geniş kitlelere yayılan bir bilgi erişim ağının tesisine katkı amacıyla sunulmuş ve tartışılmıştır. Sonuç olarak; internet bağlantısı ve donanım yetersizliği gibi teknik olanakların fırsat eşitliğine gölge düşürmeyecek düzeye getirilmesi, ders saatlerinin öğretmen ve öğrencilerin motivasyonlarını düşürmeyecek seviyelere çekilmesini tesis edecek planlamaların yapılması, veli ve öğretmenlerin okur yazarlıklarının artırılması ve de en önemlisi genç öğrencilerin gelişim düzeyleri göz önünde bulundurularak ders içerik ve sunumlarının revize edilmesi incelenen araştırmaların mutabık kaldığı öneriler olarak sıralanabilir.

KAYNAKÇA

- Akça, G., Akgün, E. (2020), İlkokul Öğrencilerinin Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşadığı Sıkıntılar, *EJERCongress 2020 Bildiri Kitabı*, 402-409
- Alper, A. (2020). Pandemi Sürecinde K-12 Düzeyinde Uzaktan Eğitim: Durum Çalışması. *Milli Eğitim Dergisi, Salgın Sürecinde Türkiye'de ve Dünyada Eğitim*, 45-67. Doi: 10.37669/Milliegitim.787735
- Bakioğlu, B., Çevik, M. (2020). COVID-19 Pandemisi Sürecinde Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Uzaktan Eğitime İlişkin Görüşleri / ScienceTeachers' Views on DistanceEducation in the COVID-19 PandemicProcess. *TurkishStudies*. 15. 109-129. 10.7827/TurkishStudies.43502.
- Balaman, F., Hanbay Tiryaki, S . (2021). Corona Virüs (Covid-19) Nedeniyle Mecburi Yürütülen Uzaktan Eğitim Hakkında Öğretmen Görüşleri. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* , 10 (1) , 52-84 . Retrievedfrom<http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/60435/769798>
- Basilaia, G., Kvavadze, D. (2020). Transitionto Online Education in Schools during a SARS-CoV-2 Coronavirus (COVID-19) Pandemic in Georgia. *PedagogicalResearch*, 5(4), 1-9.
- Cavanaugh, C., Gillan, K., Kromrey, J., Hess, M., Blomeyer, R. (2004). Theeffects of distanceeducation on K-12 studentoutcomes: a meta-analysis. Naperville, IL, Learning Point Associates. Erişim Adresi: <http://www.ncrel.org/tech/distance/k12distance.pdf>
- Çelik, Z., Şahin Demir, S. (2020). Pandemi Dönemi Uzaktan Eğitim Sürecinde Eğitimsel Eşitsizliklerin Yeniden Üretimi. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/348355835_PANDEMI_DONEMI_UZAKTAN_EGITIM_SURECI_NDE_EGITIMSEL_ESITSIZLIKLERIN_YENIDEN_URETIMI/citation/download
- Ersoy, A. F., Kocaman, F. (2021). Pandemi Sürecinde Öğrencilerin Uzaktan Eğitime İlişkin Yaşadığı Stres ve Kaygı Durumları: Nitel Bir Çalışma .*Uluslararası Güncel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7 (1),224-240.Erişim

Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/intjces/issue/64208/871525>

Hermanto, Y., Srimulyani, V. (2021). The Challenges of Online Learning During the Covid-19 Pandemic. *Jurnal Pendidikan dan Pengajaran*. 54. 46. 10.23887/jpp.v54i1.29703.

Lau, S. S. S., Shum, E. N. Y., Man, J. O. T., Cheung, E. T. H., Amoah, P. A., Leung, A. Y. M., Okan, O., Dadaczynski, K. (2022). Teachers' Well-Being And Associated Factors During The Covid-19 Pandemic : A Cross-Sectional Study In Hong Kong, China. *International Journal Of Environmental Research And Public Health*, 19(22), [14661]. <https://doi.org/10.3390/ijerph192214661>

Mebourne Graduate School of Education. *Examining the impact of COVID-19 Report Summary*. https://education.unimelb.edu.au/_data/assets/pdf_file/0008/3413996/Australian-Education-Survey.pdf

Mingzhang, Z., Yunpeng, M., Yue, H., Heng, L. (2021). K-12 Students' Online Learning Experiences during COVID-19: Lessons from China. *Frontiers of Education in China*. 16. 1-30. 10.1007/s11516-021-0001-8.

NCES (National Center for Education Statistics) (2008). Distance education at degree granting postsecondary institutions: 2006-07. (18.05.2020). Erişim Adresi: <https://nces.ed.gov/pubs2009/2009044.pdf>

Parlaklıç, A., Mertoğlu, S. (2020). Blended Distance Education During Covid-19 : Evaluation Of Turkey's K12 Applications . *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 9 (18)

Patricia Aguilera-Hermida A. (2020). College students' use and acceptance of emergency online learning due to COVID-19. *International journal of educational research open*, 1, 100011. <https://doi.org/10.1016/j.ijedro.2020.100011>

Sirem, Ö., Baş, Ö. (2020). Okuma güçlüğü olan ilkököl öğrencilerinin Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim deneyimleri. *Turkish Studies*, 15(4), 993-1009. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.43346>.

Thomas K. F. Chiu (2021): Student engagement in K-12 online learning amid COVID-19: A qualitative approach from a self-determination theory perspective, *Interactive Learning Environments*, DOI: 10.1080/10494820.2021.1926289

Tuckman, B.W. (2007). The Effect Of Motivational Scaffolding on Procrastinators' Distance Learning Outcomes. *Science Direct*. 49, 414-422

Yadigar, H., Yadigar, G. C. (2021). İlkokullarda Uzaktan Eğitime Yönelik Paydaş Görüşleri / Stakeholder Views on Distance Education in Primary Schools . *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 12 (2) , 526-566 .

Yaşaroğlu, C. & Gelmez, F. (2022). İlkokul Öğrencilerinin Pandemi Dönemi Çevrimiçi Derslere Katılımlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi 1 . *Turkish Journal of Educational Studies* , 9 (3) , 415-430 . DOI: 10.33907/turkjes.1060705

Yılmazsoy, B., Kahraman, M. (2018). Uzaktan eğitimde sosyal ağlar ve öğreticinin etkinliği (Editöre Mektup).

Zaluchu, S., Lase, D., Zega, T., Daeli, D. (2022). Parents' Perceptions of Distance Learning during COVID-19 in Rural Indonesia. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*. 16. 103-113. [10.11591/edulearn.v16i1.20122](https://doi.org/10.11591/edulearn.v16i1.20122).